

Goudplevier

Juun de Boer

Heimwee naar de toendra: goudplevieren in Het Gooi

Juun de Boer

Sommige vogels spreken niet alleen aan vanwege hun verenkleed, hun mooie roep of hun bijzondere gedrag, maar ook omdat je beseft dat ze al eeuwenlang deel van onze leefomgeving en van haar geschiedenis zijn. Voor mij is de goudplevier (*Pluvialis apricaria*) daar een mooi voorbeeld van. Een leuke vogel om je eens in te verdiepen. Zeker als je ze in voor- en najaar ook bij ons in Het Gooi, in grote getale kan tegenkomen.

De jaren '70 van de vorige eeuw. Voor mijn vrouw en mij de jaren van de ontdekkingsreizen in Europa met rugzak en tentje. En op het allerlaatste moment beslissen waar heen te gaan. In 1972 werd dat het hoge Noorden. Een jaar met prima weer, ook in Scandinavië. Ergens in juli kampeerden we net on-

der de Noordkaap. Aan de ene kant van de tent de kust, aan de andere kant de toendra. Ons nog prille vogelaarsgevoel kreeg een stevige impuls met strandlopers, jagers en meeuwen, franjepoten, gorzen etc. etc.. Wat een vogelaarsweelde! Maar wat nog steeds het meeste bijstaat is de immense toendra, laat in de avond in de volle, op die breedtegraad rond midzomer niet meer ondergaande zon. Met op een bultje van heide en korstmos een prachtige goudplevier in broedkleed. Die een wat klagend maar toch ook melodieuze puu, puu liet

horen. Een soortgelijk geluid hadden we wel eens meer gehoord maar dan dichterbij huis, namelijk in de Eempol-ders. Heel veel kieviten op de trek naar het zuiden met daar tussen groepjes goudplevieren. En de jongen die ze in de korte noordelijke zomer misschien wel in de buurt van onze tentplek hadden grootgebracht.

Een kans om goudplevieren in hun broedgebied waar te nemen, blijft natuurlijk heel bijzonder. Het prachtige verenkleed is dan op het allermooist. Leuk is dat ze redelijk goed te benade-

ren zijn waardoor je ze van wat dichterbij kunt bekijken en fotograferen. Tijdens een tocht op IJsland twee jaar geleden stond er ook altijd wel één op een bultje om ons in de gaten te houden. In IJsland wordt de goudplevier om begrijpelijke redenen de 'poet's bird' genoemd. Met de terugkomst van de goudplevier begint de lente: The plover has come, bid farewell to the snow! Its song will dismiss all boredom and gloom (Páll Ólafsson).

Het broedgebied van de goudplevier strekt zich uit van IJsland tot Noordwest Siberië. Aan weerszijden daarvan treffen we de Amerikaanse en de Aziatische goudplevier (*Pluvialis dominicus* resp. *fulva*) aan. Soorten waarvan er de laatste decennia elk jaar ook wel enige in ons land worden waargenomen.

Hoewel ze bij ons niet meer broeden kunnen we gelukkig volop van goudplevieren genieten als ze in voor- en najaar als trekvogel komen rusten en foerageren. In zachte winters schijnen ze daarbij minder behoefte te hebben om ver naar het zuiden door te trekken en kunnen we ze wat vaker aantreffen.

Eeuwenlang was de goudplevier ook in onze streken een 'gewone' broedvogel. Tot de vroege middeleeuwen was ons land voor een belangrijk deel bedekt met uitgebreide hoogveenpakketten en heidevelden, het perfecte broedbiotoop. Maar ook in de volgende eeuwen was er nog sprake van een gunstig habitat in combinatie met rust en ruimte in grote delen van ons land. Dat veranderde heel snel vanaf begin vorige eeuw: met de ontginningen, ruilverkavelingen en de intensivering van de landbouw door de introductie van kunstmest was het lot van de goudplevier als broedvogel in ons land snel beslist. In de hoogveenrestanten en heidevelden van ZW-Friesland, NW-Overijssel en Drenthe heeft de soort het nog het langst volgehouden. Tot 1937 was er nog sprake van het broeden van de zuidelijke vorm van de goudplevier, die in die tijd nog als een aparte ondersoort werd beschouwd namelijk de kleine goudplevier (*Pluvialis a. apricaria*). Het laatste broedgeval van de goudplevier in ons land dateert uit 1974. Net over de grens in Neder-Saksen is wel nog steeds sprake van een kleine populatie in het Bourtanger Moor.

Geven goudplevieren om te broeden de voorkeur aan toendra en hoogveen, de trekvogels die ons land aandoen voelen zich helemaal happy op de slikken en binnendijkse graslanden langs de kust. En in het binnenland op graslanden en akkers met een wat rijker bodemleven. In de Gooi- en Vechtstreek zijn onder meer Eemland en Aetsveldsche polder gebieden waar ze graag korter of langer verblijven. Daar genieten ze van insecten, wormen, slakjes e.d. die ze met hun krachtige korte snavels uit de grond halen. Als ze in een groep kieviten foerageren vallen ze vaak op door een afwisseling van een korte spurt, stokstijf stilstaan, spurt, stilstaan enz.. Ook zie je ze wel als meeuwen op de grond trappelen om regenwormen naar de oppervlakte te drijven. Ook deze winter waren er regelmatig weer grote groepen goudplevieren in Eemland te zien. Op een druilerige doordeweekse dag nog even een rondje Eemland: heel weinig te beleven eerlijk gezegd. Maar plotseling, ook nu weer, een wolk kieviten, met daar tussen veel goudplevieren. Eenmaal aan de grond kwam ik met de telescoop er op, toch weer tot zo'n 1200 stuks.

Over de goudplevier is al veel gepubliceerd, vooral ook in relatie tot de eeuwenlange traditie van het vangen van goudplevieren: al vanaf de middeleeuwen, en wie zal het zeggen misschien wel langer, worden goudplevieren gevangen met behulp van een uitgekiend systeem van valnetten.

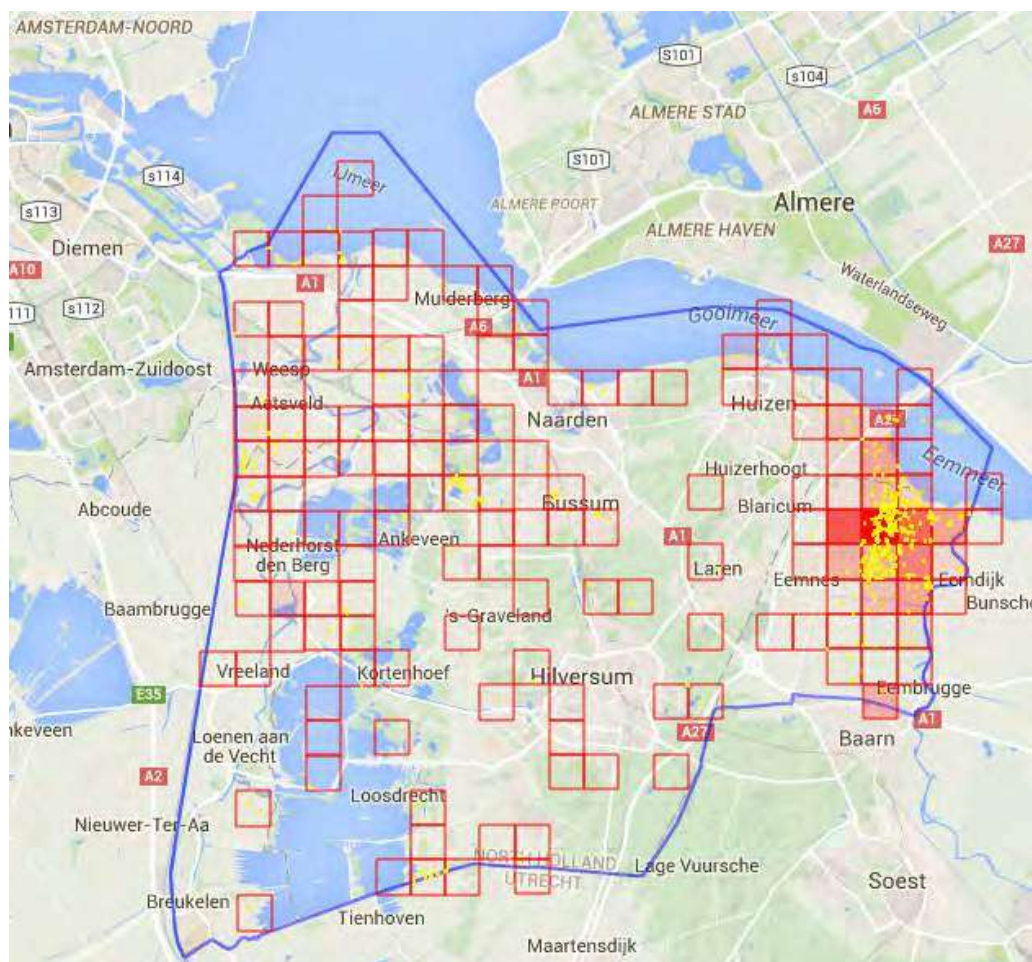
Vooral ook in Friesland was het zgn. wilsterflappen een rijke, diep gekoesterde traditie vergelijkbaar met het zoeken van kievitseieren. Waar wij nu vooral genieten van kijken naar en fotograferen van de goudplevier, ging het tot de vijftiger jaren om het genieten van het vlees van deze vogel. Vooral in de noordelijke provincies werden er veel gevangen en was er een levendige handel. Maar ook rond de Zuiderzee, nu IJsselmeer, bijv. in en rond de Eem-polders kon je in voor- en najaar altijd veel goudplevieren aantreffen. Zoveel zelfs dat, zoals in Vogels tussen Vecht en Eem te lezen valt, twee plevierenvangers uit het Friese naar Bunschoten verhuisden.

Wij kunnen het vangen van goudplevieren voor de consumptie afwijzen, in vroeger jaren hoorde het er gewoon bij, als aanvulling op de vaak eenzijdige maaltijden. Of om wat extra inkomsten te verwerven. Het was daarbij geen pretje om voor dag en dauw de polder in te trekken en de vaak barre kou te trotseren in de hoop dat er met behulp van lokfluitjes en vogels 'op de wip' wat vogels te vangen waren. Op de wip wil zeggen: een op een plankje gebonden goudplevier of kievit, die op het moment dat er aan een lijn werd getrokken de vleugels uitsloeg waardoor overvliegende goudplevieren blijkbaar dachten: daar is wat te halen! Met de opkomst van de georganiseerde vogelbescherming kwam er vanaf begin 1900 steeds meer protest tegen het vangen voor

Goudplevieren op de trek

Juun de Boer

Alle km-hokken met waarnemingen over de jaren heen van de goudplevier in het Gooi. Bron: gooi.waarneming.nl

consumptie van ook voor de landbouw "nuttige" dieren. Er kwam Europese regelgeving die bijv. het vangen van kieviten verbood. Mede op aandrang van de rapers van kievitseieren die geen concurrentie in het veld wilden.... De vangst van goudplevieren bleef nog even buiten beeld. Maar vanaf de wijziging van de Jachtwet van 1954 werd er een uitsterfsysteem geïntroduceerd waardoor het wilsterflappen op termijn bij het aflopen van de bestaande vergunningen, vanzelf zou verdwijnen. Dat is dan ook gebeurd met dien verstande dat voor het vangen van goudplevieren voor wetenschappelijk onderzoek nog ontheffing kan worden verleend. November 2015. Ik heb een grote groene metalen bak voor mij staan met héél veel waarnemingskaartjes. Kaartjes die met veel passie en nauwgezetheid zijn ingevuld in het werkgebied van onze VWG. In het kader van het in de winter van 2014 ingezette digitaliseringsproject heb ik me onder meer op het invoeren van de waarnemingen van de goudplevier gestort. Het oudste kaartje, althans in deze voorraad, is uit 1928.

Wat schetst m'n verbazing, een waarneming van Van Oordt bij het Hilversums Wasmeer bij mij "om de hoek"! Maar het overgrote deel stamt logischerwijs uit de polders. De Eempolders natuurlijk maar ook elders in het gebied, bijv. tussen de Vecht en het Naardermeer. En soms boven de Gooische woonwijken: ik stel me een nazomeravond voor met de zachte contactgeluidjes van goudplevieren op weg naar het zuiden.

Voor de samenstellers van de Avifauna van Midden-Nederland (1971) en Vogels van Vecht en Eem (VWG 1987) zijn de vele dagboeken van tal van ornithologen en vogelaars in combinatie met de handgeschreven kaartjes uit ons archief ongetwijfeld van groot belang geweest. En over het voorkomen van de goudplevier in de Eempolders is het nodige te vinden in verslagen die periodiek worden opgesteld onder meer door de Werkgroep weidevogelinventarisaties. Met het nu invoeren van de kaartjes in het grote en openbare databestand van Waarneming.nl is het de komende jaren

ook voor een bredere groep van geïnteresseerde vogelaars makkelijker geworden om trends te volgen rond voorkomen en verspreiding van goudplevieren door de jaren heen en in de verschillende delen van het werkgebied. Zo kun je met een paar muisklikken kaartjes tevoorschijn toveren waarbij de verspreiding in het Gooi verschijnt. Of kun je zien in welke maanden de meeste goudplevieren worden aangetroffen. Al eerder werd geconstateerd dat er een verschuiving in de loop der jaren heeft plaatsgevonden van de aanwezigheid van grotere groepen goudplevieren van najaar naar voorjaar. Met het stijgen van de temperatuur de komende jaren blijft het daarbij heel spannend wat de gevolgen zullen zijn voor het broed- en trekgedrag van de goudplevier.